

مطالعه جامعه‌شناختی تأثیر فضای مجازی بر ارتکاب جرم جوانان و نوجوانان (مطالعه موردی: جوانان و نوجوانان زندانی در زندان‌های استان سیستان و بلوچستان)

چکیده

زمینه و هدف: با توجه به ابعاد گسترده و گوناگون جرائم فضای مجازی، انجام تحقیقات و مطالعات عمیق در خصوص پیشگیری از این گونه جرائم ضروری است. تحقیق حاضر با هدف بررسی جامعه‌شناختی تأثیر فضای مجازی در ارتکاب جرم جوانان و نوجوانان انجام شد.

روش: این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش بررسی، از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی و از نظر روش گردآوری اطلاعات نیز از نوع پیمایشی است. جامعه آماری آن، شامل تمامی جوانان و نوجوانان ۱۲ تا ۲۹ سال مرتکب جرائم اینترنتی و زندانی در زندان‌ها و کانون‌های اصلاح و تربیت استان سیستان و بلوچستان بوده است. با توجه به در دست نبودن حجم کل جامعه آماری، حجم نمونه به‌طور تقریبی ۳۰۰ نفر محاسبه گردید که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، انتخاب شدند. داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی با بهره‌گیری از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف، آزمون همبستگی پیرسون و اسپرمن، تی نمونه مستقل و رگرسیون چندگانه و با نرم‌افزار Spss۲۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: بین متغیرهای میزان استفاده از فضای مجازی ($p=0/008$)، اعتیاد به فضای مجازی ($p=0/003$)، نبود نظارت و کنترل در فضای مجازی ($p=0/003$) و گمنامی و ناشناس بودن در فضای مجازی ($p=0/001$) و متغیر ارتکاب جرم جوانان و نوجوانان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین متغیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی ($p=0/002$) و ارتکاب جرم جوانان و نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین متغیرهای پیش‌بین تحقیق، در مجموع حدود ۳۲ درصد از واریانس متغیر ملاک (ارتکاب جرم) را تبیین می‌کنند.

نتیجه‌گیری: با توجه به گسترش استفاده از فضای مجازی و ناشناس بودن افراد در آن، میل به ارتکاب جرم افزایش یافته است؛ بنابراین یکی از راه‌های کنترل جرم و کاهش آن، نظارت بر فضای مجازی است.

کلیدواژه‌ها: فضای مجازی، اینترنت، جوانان، نوجوانان، جرم.

دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۹

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۳۰

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

صص: ۱۸۸-۱۶۷

شناسه دیجیتال (DOR):

DOR: [20.1001.1.20086024.1400.13.4.7.7](https://doi.org/10.1001.1.20086024.1400.13.4.7.7)

سعید محمدی صادق

استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: sms@lihu.usb.ac.ir

شوکت علم‌زاده

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم اجتماعی گرایش جامعه‌شناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: shokat.alamzadeh65@gmail.com

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی تأثیر فضای مجازی در گرایش به جرم (مطالعه موردی: جوانان و نوجوانان زندانی در زندان‌های استان سیستان و بلوچستان)» است.

یکی از پدیده‌هایی که در سالیان گذشته، جامعه و به‌ویژه نسل جوان را به‌سوی خود کشانده و دگرگونی‌هایی را در شیوه نگرش و گاه سبک زندگی آنان به همراه آورده، فضای مجازی و اینترنت است. امروزه با گسترش کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات در زندگی روزمره، شاهد شکل‌گیری نسل جدیدی از ابزارهای اینترنتی هستیم که امکانات بیشتری را برای روابط متقابل، مذاکره، گفت‌وگو و به‌طور کلی ارتباط دوسویه فراهم آورده است. فضای مجازی علاوه بر این که مرجع تأمین بسیاری از نیازهای فرهنگی و اجتماعی اعضای خود است، این امکان را برای اعضا فراهم می‌کند که هم‌زمان با انجام سایر فعالیت‌های اجتماعی از طریق رایانه یا تلفن همراه، فعالیت خود را در جوامع مجازی نیز پیگیری کنند.

فضای مجازی نیز همانند سایر فناوری‌های ارتباطی به همان اندازه که در خدمت بشریت قرار گرفته و سبب رفاه و آسایش و پیشرفت آن‌ها شده است، دارای آسیب‌های بی‌شماری بوده و تهدید و خطرات بالقوه‌ای را نیز برای افراد ایجاد کرده است. فضای مجازی با امکان برقراری ارتباطات آنلاین (برخط)، زمینه دسترسی مجرمان را به هرگونه سیستم و یا شبکه‌ای فراهم می‌آورد. از آنجاکه امکان نظارت و کنترل بر روی اینترنت و فضای مجازی مستمر، دائمی و همه‌جانبه نیست در نتیجه امکان وقوع جرم در این فضا افزایش می‌یابد. اطلاعات دقیقی در زمینه میزان و تأثیر جرائم سایبری در کشور وجود ندارد. در واقع اطلاعاتی که در این زمینه ثبت می‌شود، مربوط به افرادی است که قربانی جرائم سایبری شدند و آن را به پلیس گزارش کردند. این مسئله یکی از معضلاتی است که متصدیان تحقیق در مرحله کشف و تعقیب جرائم مزبور با آن مواجه‌اند.

اینترنت به‌عنوان یکی از کارآمدترین رسانه‌های جهان، در حال گسترش و تأثیرگذاری بر جنبه‌های مختلف زندگی بشر است، متأسفانه جنبه‌های منفی و تاریک این فناوری به‌موازات دستاوردهای آن پیش رفته است. مهم‌ترین

مسئله‌ای که امروزه جوانان و نوجوانان با آن درگیر هستند، استفاده از فضای مجازی و مواجه شدن با مخاطرات اجتماعی است؛ زیرا آنان با وابستگی شدید به فضای مجازی چه بسا از خانواده فاصله می‌گیرند و در انتخاب مسیر درست دچار سردرگمی می‌شوند. در بین بزهکاران سایبری، اخیراً در تمام جهان تعداد جرائم ارتكابی توسط جوانان و نوجوانان افزایش یافته است که به نظر می‌رسد مؤلفه‌های جامعه‌شناختی مشابهی نظیر مؤلفه‌های شناخته شده در مورد جرائم سنتی در مورد ایشان صدق می‌کند (مرادی، ۱۳۹۸، ص ۱). بنابراین با توجه به ابعاد گسترده و مختلف جرائم فضای مجازی، انجام تحقیقات و مطالعات عمیق در خصوص پیشگیری از این‌گونه جرائم ضروری است؛ زیرا در صورت پیشگیری از جرائم، از هزینه‌های جدی و آسیب‌ها و خطرات وقوع آن‌ها کاسته خواهد شد. با توجه به مطالب ذکر شده، پژوهش حاضر درصدد پاسخ‌گویی به این سؤال است که استفاده از فضای مجازی بر میزان گرایش جوانان و نوجوانان به جرم از دیدگاه جامعه‌شناختی، چه تأثیری دارد؟

پیشینه و مبانی نظری

حمایت‌خواه (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر انحرافات اجتماعی زنان» انجام داد. شبکه‌های اجتماعی مجازی، فرصت و انگیزه بیشتری را نسبت به فضای واقعی جامعه، برای تخطی از هنجارهای اجتماعی برای زنان فراهم کرده است؛ پس می‌توان چنین استدلال کرد که شبکه‌های اجتماعی مجازی نقشی اثرگذار و مستقیم در زمینه بروز انحرافات اجتماعی زنان دارند. حاجی حسنی و هاشمی شیخ شبانی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت و رفتارهای پرخطر در جوانان استان چهارمحال و بختیاری» انجام دادند. نتایج بررسی نشان داد که بین اعتیاد به اینترنت و رفتارهای پرخطر رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (۰/۳۷۴). با توجه به این‌که پژوهش، نقش اعتیاد به اینترنت را بر وقوع رفتارهای پرخطر نشان داده است، کنترل بیشتر پلیس فتا بر فضای مجازی و آموزش استفاده صحیح از این فناوری ضروری است. بی‌باک (۱۳۹۹) تحقیقی با

عنوان «کودکان و نوجوانان، فضای مجازی، خطرات و راهکارها» انجام داد. در این مطالعه از نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در دنیا که در مجلات معتبر بین‌المللی به چاپ رسیده است استفاده شد. براساس نتایج اولین نظرسنجی از جوانان، او دریافت که اگرچه پسران بیشتر موارد آزار و اذیت آنلاین را مرتکب می‌شوند؛ اما تعداد دختران و پسران که برای آزار و اذیت همسالان خود از اینترنت استفاده می‌کنند، تقریباً برابر است. زورگویان آنلاین و جوانان که دیگران را به‌صورت آنلاین آزار و اذیت می‌کنند اغلب دارای مشکلات روان-شناختی متعددی هستند. درنهایت به این نتیجه می‌توان دست یافت که کودکان و نوجوانانی که ارتباط گرم و تنگاتنگی را با خانواده خود دارند و یا دارای والدینی هستند که خود را موظف به مراقبت از فرزندشان در فضای مجازی می‌دانند، از بسیاری از آسیب‌ها مصون هستند. البته این مطالعه در سطوح مختلفی این مشکلات را بررسی کرده است. در نهایت، بیان می‌کنیم که وقتی محیط اجتماعی کودکان نه‌تنها فیزیکی بلکه دیجیتالی است، پس تقریباً در همه جنبه‌های زندگی آنها نیز تأثیر می‌گذارد. رحیمی، فتحی، افراسیابی و اسکندری اندبیلی (۱۳۹۸) پژوهشی با نام «بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی» انجام دادند. نتایج نشان‌دهنده این است که گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی برحسب مؤلفه‌هایی همچون پایگاه اجتماعی - اقتصادی، جنسیت، وضعیت تأهل و میزان تحصیلات متفاوت است. همچنین یافته‌های حاصل از رگرسیون چند متغیره نشان داد که متغیرهای مستقل پژوهش (عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، میزان فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی) به میزان (۰/۳۲) گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی جوانان شهر تهران را تبیین می‌کنند. انصاری‌پور و فرمانی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «فضای مجازی و رابطه آن با جرائم جوانان و نوجوانان در ایران» مشخص کردند که نبود نظارت و تضعیف فضای عمومی و سوق دادن به‌سوی فضاهای مجازی می‌تواند در جهت‌گیری رفتاری و روانی به سمت جرم و جنایت و خشونت، بی‌توجهی به قانون و ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی تأثیر منفی داشته باشد. روشنی و

سلیمانی (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت و گرایش به جرم در فضای سایبری (مطالعه موردی: شهروندان ارومیه)» انجام داده‌اند. نتایج کلی تحقیق نشان داده است که بین اعتیاد به اینترنت و گرایش به ارتکاب جرم در فضای سایبری در بین شهروندان ارومیه ارتباط وجود دارد. همچنین یافته‌های دیگر این پژوهش نشان داد که اعتیاد به اینترنت با همه مؤلفه‌های گرایش به جرم سایبری اعم از کلاهبرداری اینترنتی، هک کردن اطلاعات شخصی، انتشار فایل‌های غیراخلاقی، نقض مالکیت فکری و انتشار ویروس در فضای سایبری ارتباط معناداری دارد. عباسی شوازی، معینی و پوردیان (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان «فضای مجازی، همنشینی و رفتارهای پرخطر: مطالعه رابطه همنشینی دانشجویان در فضای مجازی با رفتارهای پرخطر در فضای واقعی و مجازی» انجام دادند. نمونه آماری ۴۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه شیراز بوده‌اند که با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند و پرسش‌نامه را تکمیل کردند. نتایج نشان داد، فضای مجازی نه تنها عرصه‌ای برای یادگیری رفتارهای پرخطر بلکه محیطی برای ظهور و بروز آن‌هاست؛ تأثیر همنشینی‌های مجازی بر رفتارهای پرخطر (مجازی و واقعی)، بیشتر از همنشینی‌ها در فضای واقعی است. طالب‌پور، منصوری و رستمی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «تأثیر استفاده غیرمعارف و بی‌رویه از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر گرایش جوانان به ناهنجاری‌های اجتماعی (مورد مطالعه کرمانشاه)»، نشان دادند که ناهنجاری‌های اجتماعی؛ مدگرایی، انحراف جنسی، تنش خانوادگی، کم‌رنگ شدن ارزش‌های دینی، بحران هویت، دوستی آسیب‌پذیر و انزوا و تنهایی از شبکه‌های اجتماعی مجازی در حد متوسط و بالاتر در بین پاسخ‌گویان وجود دارد. همچنین نتایج آزمون فرضیات نشان می‌دهد که ارتباط معنادار قوی بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و ناهنجاری‌های اجتماعی وجود دارد. با توجه به نتایج تحقیق می‌توان اذعان داشت که استفاده از شبکه‌های مجازی در گرایش جوانان مورد مطالعه به انواع ناهنجاری‌های اجتماعی نقش داشته است. حسین‌پور و ترکمان (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان «بررسی نقش شیوه‌های فرهنگی پیشگیری از جرائم اخلاقی در فضای مجازی»

انجام دادند. اطلاعات مربوط به پژوهش از طریق پرسش‌نامه محقق‌ساخته که در بین ۱۲۰ نفر از متولیان فرهنگی شهر همدان توزیع شد، به دست آمد. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از آزمون‌های میانگین، انحراف معیار، کای اسکوئر، آزمون فریدمن و آزمون تی تک نمونه‌ای مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که بین متغیرهای آگاه‌سازی خانواده‌ها، ترویج سبک زندگی اسلامی، نظارت همگانی، راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات و آموزش استفاده صحیح از ابزارهای ارتباط جمعی با متغیر پیشگیری از جرائم اخلاقی در فضای مجازی رابطه معناداری وجود دارد. شایگان و رحیمی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی رابطه مصرف شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به انحرافات اخلاقی (مورد مطالعه جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر تهران)» نشان دادند که جوانان شهر تهران گرایش شدیدی به انحرافات اخلاقی دارند. بین مصرف شبکه‌های اجتماعی مجازی (متغیر مستقل) و گرایش به انحرافات اخلاقی (متغیر وابسته) با ابعاد اباحه‌گری عملی جوانان، خشونت و پرخاشگری جوانان، تضعیف باورهای دینی و گسترش شبهه‌های فکری، عادی‌شدن روابط دختر و پسر، گسترش رفتارهای وندالیستی و ترویج هم‌زیستی به جای ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

لینارس و مونوا^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «چگونگی فضای مجازی و جرائم اینترنتی»، به بررسی ادعای نامعتبر فارل و بیرکس^۲ درباره ظهور جرائم اینترنتی در جهت کاهش جرم پرداختند و به جای فرضیه جرائم اینترنتی، آن‌ها دو فرضیه غیرانحصاری پیشنهاد کردند که نقش اساسی فضای مجازی را به عنوان محیط تغییردهنده فرصت‌های جرم از فضای فیزیکی به فضای مجازی نمایان می‌کند، که این امر منعکس‌کننده روند انجام جرم است. فرضیه اول بیان می‌کند که بیشتر وقت صرف‌شده بسیاری از جوانان در خانه به دلیل انجام بازی‌های ویدئویی و فعالیت‌های اوقات فراغت آنلاین است؛ این عوامل می‌تواند در کاهش جرم در بین نوجوانان تأثیرگذار باشد. فرضیه دوم نیز بیان می‌دارد

1- Llinares & Moneva

2- Farrell & Birks

که ظاهر فضای مجازی منجر به تغییر موقعیت‌ها از فضای فیزیکی به فضای مجازی شده است؛ این مسئله می‌تواند منجر به افزایش فعالیت‌های مجرمانه متصل به اینترنت شود که خسارت آن منعکس نخواهد شد. فارل و بیرکس (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان «آیا اینترنت موجب کاهش جرم گردیده است؟»، بیان می‌کنند که یکی از مشکلات اصلی فرضیه جرائم اینترنتی، غیرقابل‌تصور بودن مکانیسم علیت است. از نظر آن‌ها تغییر از جرم مالکیت سنتی به کلاهبرداری اینترنتی به‌سختی قابل‌تصور است. آن‌ها همچنین ادعا می‌کنند که فضای مجازی فرصت‌های جدیدی را فراهم آورده است که این فرصت‌ها در فضای فیزیکی و واقعی وجود خارجی ندارند.

نتایج حاصل از مطالعات گذشته و بدیع‌بودن موضوع پژوهش نشان‌دهنده ضرورت انجام تحقیق ویژه‌ای در این زمینه است.

انحراف اجتماعی

از دیدگاه جامعه‌شناسی انحرافات، انحراف اجتماعی به دو طبقه بزهکاری^۱ و جرم^۲ تقسیم می‌شود. گفتنی است که این طبقه‌بندی برحسب نوع و شدت رفتار انحرافی نیست؛ بلکه براساس سن افراد در هنگام ارتکاب چنین اعمالی است. با توجه به این مطلب، چنانچه بزرگسالان رفتار انحرافی را انجام داده باشند، آن را جرم می‌نامند و در صورتی که نوجوانان و جوانان انجام داده باشند، بزهکاری محسوب می‌شود (احمدی، ۱۳۹۲، ص ۸).

از مباحثی که در زمینه فضای مجازی همواره در محافل علمی مطرح بوده، میزان تأثیرگذاری محتوای این وسایل در رفتارهای مجرمانه، ضداجتماعی و نابهنجار است؛ به طوری که برای ارزیابی میزان تأثیر منفی محتوای این رسانه‌ها بر روی مخاطبان بسیار تلاش کرده‌اند. جامعه از زمان ظهور فضای مجازی مدرن، خشن تر شده است و این مسئله، معمولاً به شکل یک اصل پذیرفته شده مطرح می‌شود. از نظر گروهی از صاحب‌نظران، بدیهی است که با ورود فضای

1- Delinquency

2- Crime

مجازی در جامعه، زمینه بروز جرم بیشتر شود. طبق باور نیل پستمن^۱ در فاصله سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۷۹ میزان ارتکاب جرائم سنگین جنایی جوانان کمتر از ۱۵ ساله، ۱۱۰ برابر افزایش یافته است. از نظر او، زوال دوران کودکی و حذف کودکی از دوران عمر انسان و تقلید از اعمال بزرگسالان، از تلویزیون تأثیر پذیرفته و از جمله دگرگونی‌های منفی عصر حاضر است (پستمن، ۱۳۸۷). به این ترتیب، آنچه به نگرانی اندیشمندان و پژوهشگران منجر می‌شود، استفاده ابزاری و بی‌قیدوبند و عوارض فرهنگی - اجتماعی این وسایل بر جوامع بشری است که به‌ویژه کج‌روی‌ها، فساد و بزهکاری‌های کودکان و نوجوانان را در پی خواهد داشت. مطابق باور لازارسفلد و مرتن^۲ فضای مجازی ابزاری بس نیرومند است که افراد از این قدرت به‌طور شگرف در راه خیر و شر سود می‌برند و در صورت نبودن کنترل مطلوب، امکان استفاده از آن‌ها در راه شر، بیشتر از خیر است (ستوده، ۱۳۸۸ ص ۲۰۳). در ادامه به نظریات مرتبط با پژوهش اشاره می‌شود:

در بحث از بزهکاری و رفتارهای انحرافی، تمام صاحب‌نظران مطرح‌کننده موضوع یادگیری اجتماعی بر این باورند که کج‌رفتاری و همنوایی طی فرایندهایی مشابه یاد گرفته می‌شوند. نظریه پیوند افتراقی ادوین ساترلند^۳، مشهورترین نظریه از مجموع نظریه‌های جامعه‌پذیری یا یادگیری در مباحث کج‌رفتاری اجتماعی است (صدیق سروستانی، ۱۳۸۵، ص ۴۳).

نظریه پیوند افتراقی

پیوند افتراقی به ابعاد هنجاری و رفتاری تعامل اجتماعی اشاره می‌کند که بدنه اصلی مفهوم پیوند افتراقی از ساترلند گرفته شده است. ساترلند بیان می‌کند که رفتارهای غیرمعارف، همانند رفتارهای متعارف به‌وسیله ارتباط با دیگران یاد گرفته می‌شوند. پیوند افتراقی را به «رفیق بد» نمی‌توان تقلیل داد؛ زیرا درواقع، پیوند افتراقی جزئی از یادگیری اجتماعی شامل تأثیر اعضای

1- Postman

2- Lazarsfeld & Merton

3- Sutherland

خانواده و گروه‌های هم‌تایان صمیمی دیگر یا گروه‌های ثانویه مانند همسایه‌ها، معلمان مدرسه، شخصیت‌های مقتدر و قانونی و همچنین، گروه‌ها و شبکه‌های مجازی مانند رسانه‌های جمعی، اینترنت و تلفن‌های همراه و... است. گذشته از آن، پیوندهای افتراقی از نظر تکرار، طول مدت، ترجیح و شدت متفاوت‌اند. اگر فردی به‌طور متفاوتی با بیشتر کسانی مرتبط باشد که در رفتارهای انحرافی و مجرمانه درگیر شده‌اند یا گرایش‌های شبه‌مجرمانه از خود نشان می‌دهند، احتمال بیشتری دارد که در این رفتارهای انحرافی یا مجرمانه درگیر شود. در مقابل، اگر شخصی به‌طور متفاوتی بیشتر با افرادی در ارتباط باشد که در رفتارها و گرایش‌های انطباقی مشارکت می‌کنند، او به‌احتمال زیاد از درگیری یا مشارکت در جرم خودداری می‌کند و در عوض، در جنبه مثبت رفتارهای اجتماعی مشارکت می‌کند. به اعتقاد ساترلند، نوجوانان در فرایند یادگیری اجتماعی از رفتار دیگران تقلید می‌کنند و از طریق رسانه‌ها برخی از رفتارهای بزهکارانه نظیر پرخاشگری و خشونت را می‌آموزند (احمدی، ۱۳۹۲، ص ۱۴۳).

نظریه وابستگی

بر اساس نظریه وابستگی دی‌فلورو بال روکیچ^۱، افراد وابستگی‌های متفاوتی به رسانه‌ها دارند و این وابستگی از شخصی به شخص دیگر، از گروهی به گروه دیگر و از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است. دی‌فلور و بال روکیچ استدلال می‌کنند که به‌طور خاص در جامعه جدید شهری صنعتی، مخاطبان وابستگی‌های زیادی به اطلاعات رسانه‌ها دارند. این نظریه بر رابطه سه‌گانه رسانه‌ها، مخاطبان و جامعه تأکید دارد. در هر یک از این سه واحد (جامعه، رسانه‌ها و مخاطبان) عواملی در افزایش یا کاهش میزان وابستگی رسانه‌ها دخالت می‌کنند. در واقع، هرچه قدر وابستگی رسانه‌ای در ارتباط با یک پیام ویژه، بیشتر باشد، این احتمال که پیام، شناخت‌ها، احساسات و رفتارهای مخاطب را تغییر دهد، بیشتر است. برحسب این نظریه هرچقدر فردی بیشتر به رسانه خاصی وابسته باشد، احتمال این‌که پیامی در آن رسانه اثرهای موردنظر را

داشته باشد، بیشتر است (رحیمی، فتحی، افراسیابی، اسکندری اندیلی، ۱۳۹۸، ص ۱۴۸).

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از حیث ماهیت و روش بررسی، پیمایشی و از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی است. جامعه مورد مطالعه، جوانان و نوجوانان ۱۲ تا ۲۹ سال مرتکب جرائم اینترنتی و زندانی در زندان‌ها و کانون‌های اصلاح و تربیت استان سیستان و بلوچستان است. با توجه به این که آمار و اطلاعات دقیقی از تعداد مجرمان اینترنتی در دسترس نبود، حجم نمونه به‌طور تقریبی ۳۰۰ نفر در نظر گرفته شد، که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای متناسب با حجم نمونه انتخاب شدند. بدین‌صورت که ابتدا از میان زندان‌ها و کانون‌های اصلاح و تربیت استان سیستان و بلوچستان، سه زندان اصلی زاهدان، کانون اصلاح و تربیت زاهدان و زندان زابل انتخاب شد و سپس با کسب مجوزهای موردنیاز از ارگان‌ها و سازمان‌های مربوط، طی ۱۴ روز متوالی (دو هفته) و با رعایت همه پروتکل‌های بهداشتی به مراکز و زندان‌های انتخابی، مراجعه و پس از ارائه توضیحات لازم، پرسش‌نامه‌ها بین زندانیان توزیع و سپس در فرصت مناسب جمع‌آوری شد. برای جمع‌آوری آمار و اطلاعات موردنیاز از سه نوع پرسش‌نامه استفاده شده است. در مرحله اول، سؤالاتی در جهت مشخص نمودن ویژگی‌های پاسخ‌گویان و متغیرهای زمینه‌ای پژوهش از قبیل سن، جنسیت، تحصیلات، وضعیت تأهل و... مطرح شد. در مرحله دوم، سؤالاتی جهت اندازه‌گیری متغیرهای مستقل شامل میزان استفاده از فضای مجازی، میزان اعتیاد به فضای مجازی، نبود نظارت و کنترل در فضای مجازی، امکانات موجود در فضای مجازی، گمنامی و ناشناس بودن در فضای مجازی ذکر شده و در مرحله سوم سؤالاتی برای سنجش و اندازه‌گیری متغیر وابسته تحقیق میزان پریشانی به جرم آورده شده است. پس از رفع ایرادهای اولیه پرسش‌نامه با استفاده از روش اعتبار محتوایی، پرسش‌نامه‌ها به چند نفر از استادان ارائه و نظرات کارشناسی آنان در پرسش‌نامه اعمال شد، تا از نظر روایی

اعتبار، ایرادات احتمالی آن نیز رفع شده باشد. برای سنجش قابلیت اعتماد پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است، که مقدار ضریب آلفا برای تمامی متغیرهای مورد بررسی در جدول زیر آمده است:

جدول شماره ۱- ضریب آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

ردیف	مؤلفه	تعداد گویه	آلفای کرونباخ	وضعیت
۱	میزان استفاده از فضای مجازی	۳	۰/۹۰	عالی
۲	نبود نظارت در فضای مجازی	۳	۰/۸۴	مناسب
۳	گمنامی در فضای مجازی	۲	۰/۸۴	مناسب
۴	اعتیاد به فضای مجازی	۱۲	۰/۹۵	عالی
۵	میزان گرایش به جرم	۱۰	۰/۹۲	عالی

تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو بخش آمارهای توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار Spss22 صورت پذیرفته است. در بخش توصیفی، ویژگی‌ها و خصوصیات پاسخگویان شامل جنسیت، سن، تحصیلات و... در قالب جداول و نمودارهای مربوط بررسی شد و در بخش آمار استنباطی ابتدا از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف سطح نرمال بودن متغیرها، سنجیده شد و سپس برای بررسی و تحلیل فرضیه‌ها از آزمون همبستگی پیرسون و اسپیرمن، تی نمونه مستقل، و رگرسیون چندگانه استفاده شد.

یافته‌های پژوهشی

یافته‌های توصیفی

بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده از پرسش‌نامه‌های تحقیق تعداد ۳۰۰ نفر از جوانان و نوجوانان ۱۲ تا ۲۹ ساله مرتکب جرائم اینترنتی در استان سیستان و بلوچستان به سؤالات مطرح شده در پرسش‌نامه پاسخ داده‌اند، اطلاعات مربوط به آمار توصیفی شامل جنسیت، وضعیت تأهل، سن، وضعیت تحصیلی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی و خانوادگی در جدول «۲» بیان شده است.

جدول شماره ۲- آمار توصیفی

متغیر			
جنس		مرد ۷۶٪/۱۷	زن ۳۳٪/۳
وضعیت تأهل		متأهل ٪۴۰	مجرد ٪۶۰
سن		۲۱-۲۹ ٪۵۰	۱۶-۲۰ ٪۳۳/۳ کمتر از ۱۶ سال ٪۱۶/۷
وضعیت تحصیلات		بی سواد ٪۳۰	دیپلم ٪۲۶/۶ کارشناسی ٪۳۶/۵ کارشناسی ارشد ٪۶/۷
پایگاه اقتصادی- اجتماعی و خانوادگی		پایین ٪۵۵	متوسط ٪۳۷ بالا ٪۵ خیلی بال ٪۳۱

همچنین شاخص‌های مرکزی و پراکندگی نمرات متغیرهای پژوهش به شرح جدول «۳» است:

جدول شماره ۳- شاخص‌های مرکزی و پراکندگی نمرات متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	واریانس	حداقل	حداکثر
نبود نظارت در فضای مجازی	۱۰/۹۰	۳/۱۹	۱۰/۲۳	۴	۱۴
گمنامی در فضای مجازی	۷/۰۷	۲/۵۴	۶/۴۷	۲	۱۰
اعتیاد به فضای مجازی	۴۱/۳۳	۱۱/۶۹	۱۳۶/۸۵	۲۱	۵۳
میزان گرایش به جرم	۲۹/۱۰	۸/۷۳	۷۶/۳۰	۱۶	۴۲

همان‌طور که داده‌های جدول نشان می‌دهد، عامل نبود نظارت در فضای مجازی با میانگین ۱۰/۹۰ و انحراف معیار ۳/۱۹ است که موجب وقوع جرم می‌شود. گمنامی در فضای مجازی به‌عنوان عامل سوم با میانگین ۷/۰۷ و انحراف معیار ۶/۴۷ نقش مهمی در ارتکاب جرم نوجوانان دارد. اعتیاد به فضای مجازی با میانگین ۴۱/۳۳ و انحراف معیار ۱۳۶/۸۵ نیز در ارتکاب جرائم تأثیرگذار است و پنجمین عامل با عنوان میزان گرایش به جرم با میانگین ۲۹/۱۰ و انحراف معیار ۸/۷۳ نقش مهمی در ارتکاب جرم نوجوانان و جوانان دارد.

یافته‌های استنباطی

قبل از آزمون فرضیه‌های پژوهش در راستای تعیین این‌که برای آزمون فرضیات، از آزمون‌های پارامتریک یا ناپارامتریک استفاده شود، توزیع نرمال داده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. بدین منظور از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل شود. هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها، فرض صفر مبتنی بر این‌که توزیع داده‌ها نرمال است، در سطح خطای ۰/۰۵ (پنج صدم) تست می‌گردد؛ بنابراین اگر آماره آزمون بزرگ‌تر مساوی ۰/۰۵ به دست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر مبتنی بر این‌که توزیع داده‌ها نرمال است، وجود نخواهد داشت؛ به عبارت دیگر، توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود.

جدول شماره ۴- آماره‌های آزمون کولموگروف - اسمیرنوف

متغیر	نمونه	میانگین	نمره Z	معناداری
میزان استفاده از فضای مجازی	۳۰	۱۰/۸۷	۰/۹۱	۰/۳۷
نبود نظارت در فضای مجازی	۳۰	۱۰/۹۰	۱/۸۳	۰/۰۹
گمنامی در فضای مجازی	۳۰	۷/۰۷	۱/۵۱	۰/۱۲
اعتیاد به فضای مجازی	۳۰	۴۱/۳۳	۱/۷۷	۰/۱۰
میزان گرایش به جرم	۳۰	۲۹/۱۰	۱/۱۲	۰/۱۶

سطح معناداری یا Sig به دست آمده از این آزمون برای هر یک از متغیرهای پژوهش، بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است و بنابراین آزمون معنی‌دار نیست؛ یعنی توزیع داده‌های این پژوهش نرمال بوده و می‌توان برای بررسی فرضیه‌ها از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد. به منظور بررسی ارتباط بین متغیرهای مستقل تحقیق شامل (اعتیاد به فضای مجازی، میزان استفاده از فضای مجازی، نبود نظارت در فضای مجازی و گمنامی در فضای مجازی) و متغیر وابسته پژوهش (گرایش جوانان و نوجوانان به جرم)، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده و نتایج در جدول زیر آورده شده است:

جدول شماره ۵- بررسی ارتباط متغیرهای مستقل و متغیر وابسته (گرایش به جرم)

ردیف	متغیر	نمونه	همبستگی	معناداری
۱	استفاده از فضای مجازی	۳۰	۰/۴۷۷	۰/۰۰۸
۲	اعتیاد به فضای مجازی	۳۰	۰/۵۱۷	۰/۰۰۳
۳	نبود نظارت در فضای مجازی	۳۰	۰/۵۱۹	۰/۰۰۳
۴	گمنامی در فضای مجازی	۳۰	۰/۵۶۹	۰/۰۰۱

سطح معناداری یا (Sig) آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین متغیرهای میزان استفاده از فضای مجازی، اعتیاد به فضای مجازی، نبود نظارت در فضای مجازی و گمنامی در فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم ارتباط معناداری وجود دارد. به بیان دیگر، متغیرهای میزان استفاده از فضای مجازی، اعتیاد به فضای مجازی، نبود نظارت در فضای مجازی و گمنامی در فضای مجازی بر میزان گرایش جوانان و نوجوانان به جرم تأثیرگذار بوده است. ضرایب همبستگی محاسبه شده نشان‌دهنده همبستگی مثبت و مستقیم بین متغیرهای مورد مطالعه است؛ بدین معنی که هر چه میزان استفاده از فضای مجازی، اعتیاد به فضای مجازی، نبود نظارت در فضای مجازی و گمنامی در فضای مجازی بیشتر باشد، میزان گرایش جوانان و نوجوانان به اعمال مجرمانه نیز افزایش خواهد یافت و برعکس هر چه میزان استفاده از فضای مجازی، اعتیاد به فضای مجازی، نبود نظارت در فضای مجازی و گمنامی در فضای مجازی کمتر باشد، میزان گرایش جوانان و نوجوانان به اعمال و رفتارهای مجرمانه نیز کاهش خواهد یافت. به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای شامل (سن، تحصیلات و پایگاه اقتصادی و اجتماعی) و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد و نتایج و یافته‌های مورد نظر در جدول زیر آورده شده است:

جدول شماره ۶- بررسی ارتباط سن، تحصیلات و پایگاه با گرایش به جرم

ردیف	متغیر	تعداد نمونه	ضریب همبستگی	سطح معناداری
۱	سن	۳۰۰	۰/۰۳۱	۰/۸۷
۲	سطح تحصیلات	۳۰۰	-۰/۱۱۲	۰/۵۵
۳	پایگاه اقتصادی و اجتماعی	۳۰۰	-۰/۵۵۲	۰/۰۰۲

بر اساس نتایج مندرج در جدول فوق، سطح معناداری (Sig) آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین متغیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانوادگی و میزان گرایش جوانان و نوجوانان به سمت جرم ارتباط منفی و معناداری وجود دارد، بدین صورت که هر چه سطح پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانوادگی جوانان و نوجوانان افزایش یابد، میزان گرایش آن‌ها به اعمال و رفتارهای مجرمانه کاهش می‌یابد و برعکس، هر چه سطح پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانوادگی جوانان و نوجوانان کاهش یابد، میزان گرایش آن‌ها به اعمال و رفتارهای مجرمانه افزایش خواهد یافت. همچنین سطح معناداری آزمون نشان می‌دهد که بین متغیرهای سن و تحصیلات جوانان و نوجوانان و گرایش آن‌ها به اعمال و رفتار مجرمانه ارتباط معناداری وجود ندارد. به منظور بررسی ارتباط متغیرهای جنسیت و وضعیت تأهل و گرایش جوانان و نوجوانان به جرم، از آزمون تی نمونه مستقل استفاده شد و نتایج و یافته‌های موردنظر در جدول زیر آورده شده است:

جدول شماره ۷- بررسی ارتباط جنسیت و وضعیت تأهل با گرایش به جرم

گروه	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	T	درجه آزادی	معناداری
مرد	۲۳	۳۰/۹۱	۸/۰۶	۲/۱۹	۲۸	۰/۰۳
زن	۷	۲۳/۱۴	۸/۷۲			
مجرد	۱۸	۳۰/۵۶	۸/۶۶	۱/۱۲	۲۸	۰/۲۷
متأهل	۱۲	۲۶/۹۲	۸/۷۴			

نتایج آزمون تی نمونه مستقل نشان می‌دهد که میانگین میزان گرایش به جرم در بین مردان برابر با (۳۰/۹۱) و برای زنان برابر با (۲۳/۱۴) شده است؛ یعنی میزان گرایش به ارتکاب اعمال مجرمانه جوانان و نوجوانان مرد بیشتر از زنان بوده است. با توجه به این که مقدار تی (۲/۱۹) و سطح معناداری یا (Sig) کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین بین جنسیت جوانان و نوجوانان و میزان گرایش آن‌ها به اعمال و رفتار مجرمانه تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارتی دیگر، میزان گرایش به جرم برحسب جنسیت متفاوت بوده است و گرایش مردان با میانگین ۳۰/۹۱ بیش از گرایش زنان ۲۳/۱۴ است. همچنین با توجه به مقدار تی (۱/۱۲) و سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ می‌توان گفت که بین وضعیت تأهل جوانان و نوجوانان و میزان گرایش آن‌ها به اعمال و رفتار مجرمانه تفاوت

معناداری وجود ندارد و به عبارتی دیگر، میزان گرایش به جرم برحسب وضعیت تأهل متفاوت نبوده است. برای مطالعه تأثیر هم‌زمان متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است. به این منظور، در ابتدا متغیر گرایش به جرم به‌عنوان متغیر وابسته و متغیرهای میزان استفاده از فضای مجازی، اعتیاد به فضای مجازی، نبود نظارت و کنترل در فضای مجازی و گمنامی و ناشناس‌بودن در فضای مجازی به‌عنوان متغیرهای مستقل وارد شده و با روش گام‌به‌گام مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

جدول شماره ۸- خلاصه مدل رگرسیون

<i>Adjusted R²</i>	<i>R²</i>	<i>R</i>
۰/۳۰۰	۰/۳۲۴	۰/۵۶۹

ضریب همبستگی چندگانه متغیرهای پیش‌بین تحقیق با متغیر وابسته برابر ۰/۵۶۹ است و ضریب تعیین نیز برابر با ۰/۳۲۴ است، بنابراین می‌توان گفت که حدود ۰/۳۲ درصد از واریانس متغیر گرایش به جرم، توسط متغیرهای پیش‌بین موجود در معادله رگرسیونی تبیین می‌گردد.

جدول شماره ۹- نتایج ضریب رگرسیون چند متغیره

<i>P</i>	<i>T</i>	<i>Beta</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	متغیرهای پیش‌بین
۰/۰۱۱	۴/۶۷	۰/۴۵	۰/۶۲	۲/۸۹	گمنامی و ناشناس‌بودن
۰/۰۲۸	۳/۶۵	۰/۳۶	۰/۵۰	۱/۸۴	نبود نظارت و کنترل
۰/۰۴۲	۲/۴۰	۰/۲۹	۰/۳۶	۰/۸۷	اعتیاد به فضای مجازی

میزان P مشاهده‌شده در همه متغیرهای وارد شده به معادله رگرسیونی معنی‌دار است. مقدار بتا به‌دست‌آمده برای گمنامی و ناشناس‌بودن در فضای مجازی (۰/۴۵)، نبود نظارت و کنترل در فضای مجازی (۰/۳۶) و اعتیاد به فضای مجازی (۰/۲۹) است؛ بنابراین متغیر گمنامی و ناشناس‌بودن در فضای مجازی با مقدار بتا برابر ۰/۴۵ بیشترین تأثیر را بر میزان گرایش به جرم داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از فرضیه اول (به‌نظر می‌رسد بین اعتیاد به فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم رابطه

معناداری وجود دارد) مشخص شد، بین اعتیاد به فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی به دست آمده نیز نشان دهنده ارتباط مثبت و مستقیم بین دو متغیر اعتیاد به فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان به جرم بوده است؛ بدین صورت که با افزایش میزان اعتیاد جوانان و نوجوانان به فضای مجازی، میزان گرایش آن‌ها به اعمال و رفتارهای مجرمانه نیز افزایش خواهد یافت. نتایج و یافته‌های حاصل از این فرضیه با نتایج تحقیقات روشنی و سلیمانی (۱۳۹۷)، طالب‌پور و همکاران (۱۳۹۶) همخوانی و هماهنگی دارد. در تبیین نتیجه این فرضیه از تحقیق می‌توان گفت: بر اساس نظریه وابستگی، افراد وابستگی‌های متفاوتی به رسانه‌ها دارند و این وابستگی از شخصی به شخص دیگر و از گروهی به گروه دیگر و از فرهنگی به فرهنگ دیگر تفاوت دارد. هرچقدر این وابستگی بیشتر باشد، احتمال این‌که پیام، شناخت‌ها، احساسات و رفتارهای مخاطب را تغییر دهد، بیشتر است. با توجه به این نظریه، استفاده بیش از حد و نامعقول از اینترنت یا اعتیاد به اینترنت که گاهی از آن به بیماری اعتیاد مجازی و یا اختلال اعتیاد به اینترنت نیز یاد می‌شود، سلامت عمومی، احساسات و روح و روان افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد، و این مشکلات درونی در فرد باعث ایجاد مشکلاتی در محل کار، مسئولیت‌های خانوادگی و ... می‌شود؛ بنابراین یکی از عوامل مهمی است که افراد را جهت انجام رفتارها و اعمال مجرمانه در فضای مجازی ترغیب می‌کند.

بر اساس نتایج به دست آمده از فرضیه دوم (به نظر می‌رسد بین نبود نظارت در فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم رابطه معناداری وجود دارد) مشخص شد، بین نبود نظارت و کنترل در فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی به دست آمده نیز نشان از ارتباط مثبت و مستقیم بین دو متغیر نبود نظارت و کنترل در فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان به جرم داشته است؛ بدین صورت که با افزایش نبود نظارت و کنترل در فضای مجازی، میزان گرایش جوانان و نوجوانان به اعمال و رفتارهای

مجرمانه نیز افزایش خواهد یافت. نتایج حاصل از این فرضیه با نتایج تحقیقات انصاری پور و فرمانی (۱۳۹۸) همخوانی دارد.

بر اساس نتایج و یافته‌های به‌دست‌آمده از فرضیه سوم (به‌نظر می‌رسد بین گمنامی در فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم رابطه معناداری وجود دارد) مشخص شد، بین گمنامی و ناشناس‌بودن در فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی به‌دست‌آمده از این آزمون نیز نشان‌دهنده ارتباط مثبت و مستقیم بین دو متغیر گمنامی و ناشناس‌بودن در فضای مجازی و گرایش جوانان و نوجوانان به جرم بوده است؛ بدین‌صورت که با افزایش گمنامی و ناشناس‌بودن در فضای مجازی، میزان گرایش جوانان و نوجوانان به اعمال و رفتارهای مجرمانه نیز افزایش خواهد یافت. بر اساس نظریه ساترلند، با توجه به این‌که کاربران فضای مجازی با افراد مختلفی از دنیای واقعی و فیزیکی آشنا شده و در عین بی‌چهرگی با یکدیگر تعامل دارند؛ فضای مجازی قابلیت فراهم‌سازی زمینه‌های یادگیری رفتارهای منحرفانه و به‌دست آوردن فنون و مهارت‌های مجرمانه را تسهیل می‌کند.

به‌منظور بررسی و تأیید یا رد فرضیه چهارم پژوهش (به‌نظر می‌رسد بین متغیرهای (سن، جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات و پایگاه اقتصادی و اجتماعی) و گرایش جوانان و نوجوانان استان سیستان و بلوچستان به جرم رابطه معناداری وجود دارد) از آزمون‌های ضریب همبستگی اسپیرمن و تی نمونه مستقل بهره گرفته شد. بر اساس نتایج و یافته‌های به‌دست‌آمده از آزمون اسپیرمن مشخص شد که بین پایگاه اقتصادی و اجتماعی جوانان و نوجوانان و میزان گرایش آن‌ها به سمت اعمال مجرمانه ارتباط معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی به‌دست‌آمده نیز نشان‌دهنده ارتباط منفی و معکوس بین دو متغیر است؛ بدین‌صورت که هر چه سطح پایگاه اقتصادی و اجتماعی جوانان و نوجوانان بالاتر باشد، میزان گرایش آن‌ها به اعمال و رفتارهای مجرمانه کمتر است. نتیجه به‌دست‌آمده با نتایج تحقیقات رحیمی و همکاران (۱۳۹۸)، شایگان و رحیمی (۱۳۹۵) همخوانی دارد. همچنین نتایج و یافته‌های آزمون اسپیرمن گویای آن

است که بین متغیرهای سن و سطح تحصیلات جوانان و نوجوانان و میزان گرایش آن‌ها به جرم ارتباط معناداری وجود ندارد. نتیجه به‌دست آمده با نتایج و یافته‌های تحقیق رحیمی و همکاران (۱۳۹۸)، شایگان و رحیمی (۱۳۹۵) همخوانی و هماهنگی ندارد. بر اساس یافته‌های به‌دست آمده از آزمون تی نمونه مستقل نیز مشخص شد که بین جنسیت و میزان گرایش جوانان و نوجوانان به سمت اعمال مجرمانه ارتباط معناداری وجود دارد. به‌عبارتی دیگر، میزان گرایش جوانان و نوجوانان به جرم برحسب جنسیت آن‌ها متفاوت بوده و میزان گرایش به جرم در بین مردان بیشتر از زنان بوده است. این یافته با نتایج تحقیق رحیمی و همکاران (۱۳۹۸)، شایگان و رحیمی (۱۳۹۵) همخوانی دارد.

پیشنهادها

- برای جلوگیری از شیوع و پیشگیری از افزایش اعتیاد به فضای مجازی توسط سیاست‌گزاران کلان کشور اقداماتی نظیر: افزایش اطلاعات خانواده‌ها نسبت به رایانه و اینترنت جهت اعمال صحیح و آگاهانه‌ی تربیت فرزندان، افزایش آگاهی مسئولین دانشگاهی در جهت نحوه‌ی صحیح آرایه‌ی رهنمودهای سازنده به آنان به طوری که باعث جذب نوجوانان شود، صورت پذیرد.
- به منظور نظارت و کنترل بیشتر بر فضای مجازی، شبکه ملی اطلاعات راه اندازی شود که نقطه بسیار مطلوب جهت بهره‌مندی بهینه و اثربخش از فضای مجازی است.
- پلیس فتا با آگاهی و هوشیاری انواع جرایم جدید در فضای مجازی رصد نماید و همچنین قوانین سختگیرانه‌ای جهت برخورد با مجرمان اینترنتی، وضع گردد.

سپاسگزاری

در پایان بر خود لازم می‌دانیم از همه مشارکت‌کنندگان در پژوهش و همه عزیزانی که ما را در این پژوهش یاری کردند، تشکر و قدردانی نماییم.

منابع

- احمدی، حبیب. (۱۳۹۲). *جامعه‌شناسی انحرافات*. چاپ ششم، تهران: سمت.
- انصاری‌پور، آریا و فرمانی، خسرو. (۱۳۹۸). *فضای مجازی و رابطه آن با جرائم جوانان و نوجوانان در ایران*. ششمین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، تهران. قابل بازیابی از:
<https://civilica.com/doc/913893>
- بی‌باک، زهرا. (۱۳۹۹). *کودکان و نوجوانان، فضای مجازی، خطرات و راهکارها*. نخستین همایش ملی مداخلات در بحران و ارتقای سلامت روان، تهران. قابل بازیابی از:
<https://civilica.com/doc/1181904>
- پستمن، نیل. (۱۳۸۷). *نقش رسانه‌های تصویری در زوال دوران کودکی*. ترجمه صادق طباطبایی، چاپ اول، تهران: انتشارات اطلاعات.
- حاجی‌حسینی، مهرداد و هاشمی‌شیرازی، سیده محبوبه. (۱۴۰۰). *بررسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت و رفتارهای پرخطر در جوانان استان چهارمحال و بختیاری*. *دانش‌انظامی چهارمحال و بختیاری*، (۳۴)، صص ۴۵-۵۸. قابل بازیابی از:
http://chb.jrl.police.ir/article_96470.html
- حسین‌پور سعادت‌آبادی، جعفر و ترکمان، زکریا. (۱۳۹۵). *بررسی نقش شیوه‌های فرهنگی پیشگیری از جرائم اخلاقی در فضای مجازی*. *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۸ (۴)، صص ۱۳۷-۱۵۶. قابل بازیابی از:
http://sopra.jrl.police.ir/article_67856.html

— حمایت‌خواه، مجتبی. (۱۴۰۰). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر انحرافات اجتماعی زنان. *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۱۱(۱)، صص ۱-۲۶. قابل بازیابی از:

http://sopra.jrl.police.ir/article_96417.html

— رحیمی، محمد؛ فتحی، لیلی؛ افراسیابی، فاطمه و اسکندری اندبیلی، رعنا. (۱۳۹۸). بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به ناهنجاری‌های اخلاقی. *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۱۱ (۲)، صص ۱۳۵-۱۶۰. قابل بازیابی از:

http://sopra.jrl.police.ir/article_91903.html

— روشنی، حسن و سلیمانی، اسماعیل. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت و گرایش به جرم در فضای سایبری (مطالعه موردی: شهروندان ارومیه). *دانش انتظامی استان آذربایجان غربی*، ۱۱ (۳۹)، صص ۱-۲۴. قابل بازیابی از:

http://www.westaz.jrl.police.ir/article_19304.html

— ستوده، هدایت الله. (۱۳۸۸). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)*. چاپ بیست‌ونهم، تهران: انتشارات آوای نور.

— شایگان، فریبا و رحیمی، محمد. (۱۳۹۵). بررسی جامعه‌شناختی رابطه مصرف شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به انحرافات اخلاقی (مورد مطالعه جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال شهر تهران). *فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۵ (۳۴)، صص ۱۶۹-۱۹۳. قابل بازیابی از:

http://fasname.msy.gov.ir/article_186.html

— صدیق سروسستانی، رحمت‌الله. (۱۳۸۵). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی)*. چاپ هفتم، تهران: دانشگاه تهران.

– طالب‌پور، اکبر؛ منصوری، فردین و رستمی، ایرج. (۱۳۹۶). تأثیر استفاده غیرمتعارف و بی‌رویه از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر گرایش جوانان به ناهنجاری‌های اجتماعی (مورد مطالعه کرمانشاه). بررسی مسائل اجتماعی ایران (نامه علوم اجتماعی)، ۸ (۲)، صص ۱۲۶-۱۰۳. قابل بازیابی از:

https://ijsp.ut.ac.ir/article_65055.html

– عباسی شوازی، محمدتقی؛ معینی، مهدی و پوردیان، روح‌الله. (۱۳۹۷). فضای مجازی، همنشینی و رفتارهای پرخطر: مطالعه رابطه همنشینی دانشجویان در فضای مجازی با رفتارهای پرخطر در فضای واقعی و مجازی. فصلنامه انتظام اجتماعی، ۱۰ (۳)، صص ۷۷-۱۰۴. قابل بازیابی از:

http://sopra.jrl.police.ir/article_105662.html

– مرادی، قاسم. (۱۳۹۸). تأثیر فضای مجازی بر بزهکاری اطفال و نوجوانان. سومین کنفرانس ملی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و مطالعات فرهنگی اجتماعی، تهران. قابل بازیابی از:

<https://civilica.com/doc/967442>

– Farrell, G., & Birks, D. (2018). Did cybercrime cause the crime drop?. *Crime Science*, 7(1), 1-4. Retrieved from:

<https://doi.org/10.1186/s40163-018-0082-8>

– Miró-Llinares, F., & Moneva, A. (2019). What about cyberspace (and cybercrime alongside it)? A reply to Farrell and Birks “Did cybercrime cause the crime drop?”. *Crime Science*, 8(1), 1-5.

Retrieved from:

<https://doi.org/10.1186/s40163-019-0107-y>